

ТЪЛКУВАТЕЛНО РЕШЕНИЕ

№ 1/2021

гр.София, 01.08.2022 год.

Върховният касационен съд на Република България, Общо събрание на Гражданска и Търговска колегии в съдебно заседание на втори юни 2022 год., в състав:

ПРЕДСЕДАТЕЛ на ОСТГК,
ЗАМ.-ПРЕДСЕДАТЕЛ на ВКС и
РЪКОВОДИТЕЛ на Гражданска колегия:

МИМИ ФУРНАДЖИЕВА

ЗАМ.-ПРЕДСЕДАТЕЛ на ВКС и
РЪКОВОДИТЕЛ на Търговска колегия:

ЕВГЕНИЙ СТАЙКОВ

ПРЕДСЕДАТЕЛИ
на ОТДЕЛЕНИЯ:

МАРИЯ ИВАНОВА
ЕМИЛИЯ ВАСИЛЕВА
ВАСИЛКА ИЛИЕВА
БРАНИСЛАВА ПАВЛОВА
СНЕЖАНКА НИКОЛОВА
ТОТКА КАЛЧЕВА

ЧЛЕНОВЕ:

1. ТАТЯНА ВЪРБАНОВА
2. МАРГАРИТА СОКОЛОВА
3. ВЕСКА РАЙЧЕВА
4. ПЛАМЕН СТОЕВ
5. ЕЛЕОНОРА ЧАНАЧЕВА
6. ДИЯНА ЦЕНЕВА
7. СВЕТЛАНА КАЛИНОВА
8. ГЪЛЪБИНА ГЕНЧЕВА
9. МАРИО ПЪРВАНОВ
10. КАМЕЛИЯ ЕФРЕМОВА
11. ЕМИЛ ТОМОВ
12. АЛБЕНА БОНЕВА
13. БОНКА ДЕЧЕВА
14. СВЕТЛА БОЯДЖИЕВА
15. ЖИВА ДЕКОВА
16. КАМЕЛИЯ МАРИНОВА
17. ЗДРАВКА ПЪРВАНОВА
18. ТЕОДОРА ГРОЗДЕВА
19. ИЛИЯНА ПАПАЗОВА
20. ЗОЯ АТАНАСОВА
21. ВЕЛИСЛАВ ПАВКОВ
22. ВЕСЕЛКА МАРЕВА
23. БОРИС ИЛИЕВ
24. БОНКА ЙОНКОВА

25. БОЯН ЦОНЕВ
26. БОЯН БАЛЕВСКИ
27. ИРИНА ПЕТРОВА
28. МАРГАРИТА ГЕОРГИЕВА
29. РОСИЦА БОЖИЛОВА
30. ДРАГОМИР ДРАГНЕВ
31. ВЛАДИМИР ЙОРДАНОВ
32. КОСТАДИНКА НЕДКОВА
33. ГЕНИКА МИХАЙЛОВА
34. ДИМИТЪР ДИМИТРОВ
35. ЛЮБКА АНДОНОВА
36. ДАНИЕЛА СТОЯНОВА
37. ГЕРГАНА НИКОВА
38. ПЕТЯ ХОРОЗОВА
39. МАЙЯ РУСЕВА
40. АННА БАЕВА
41. ВЕРОНИКА НИКОЛОВА
42. НИКОЛАЙ МАРКОВ
43. ГЕНОВЕВА НИКОЛАЕВА
44. КРИСТИЯНА ГЕНКОВСКА
45. ВАНЯ АТАНАСОВА
46. АЛЕКСАНДЪР ЦОНЕВ
47. РОЗИНЕЛА ЯНЧЕВА
48. ЕМИЛИЯ ДОНКОВА
49. ФИЛИП ВЛАДИМИРОВ
50. ГАЛИНА ИВАНОВА
51. АНЖЕЛИНА ХРИСТОВА
52. ДЕСИСЛАВА ДОБРЕВА
53. ДЕСИСЛАВА ПОПКОЛЕВА
54. МАДЛЕНА ЖЕЛЕВА
55. МИЛЕНА ДАСКАЛОВА
56. ТАНЯ ОРЕШАРОВА
57. МАРИЯ ХРИСТОВА
58. ЛЮДМИЛА ЦОЛОВА
59. СОНЯ НАЙДЕНОВА
60. ИВАНКА АНГЕЛОВА
61. АНЕЛИЯ ЦАНОВА
62. ИВО ДИМИТРОВ
63. ЕЛЕНА АРНАУЧКОВА
64. НИКОЛАЙ ИВАНОВ
65. ДЖУЛИАНА ПЕТКОВА

при участието на секретаря Даниела Цветкова
постави на разглеждане тълкувателно дело № 1 по описа за 2021 г. на
Общото събрание на Гражданска и Търговска колегии
докладвано от съдия ВЕСКА РАЙЧЕВА

Тълкувателното дело е образувано с разпореждане от 18.02.2021 г. на
председателя на Върховния касационен съд на Република България, на
основание чл. 124, ал. 1, т. 2 ЗСВ, за приемане на тълкувателно решение по
въпрос, прередактиран с протокол от 13 май 2021 г. на Общото събрание на
Гражданската и Търговската колегии на Върховния касационен съд , а именно :

**При прилагане разпоредбата на чл. 51, ал. 2 ЗЗД преценката на съда
за размера на справедливото обезщетение за неимуществени вреди от
деликт ограничена ли е в рамките на претендираната от пострадалия с
исковата молба сума, или размерът на справедливото обезщетение, което
се намалява според установеното съпричиняване, не е обусловен от
заявената претенция, но не може да се присъди сума, надхвърляща
поисканата в петитума.**

По този правен въпрос съществува противоречива практика на различни
съдебни състави на Върховния касационен съд (ВКС).

Според едното становище при формиране на преценката относно размера на претърпяната неимуществена вреда от деликт размерът на заявената претенция не съставлява решаващ фактор при определяне справедливия размер на обезщетението, респ. при неговото намаляване поради съпричиняване.

Според другото становище в случаите, когато ищецът претендира пълно обезщетение за претърпените от него неимуществени вреди, при определянето на размера на обезщетението съдът е обвързан и ограничен от обективизираната в исковата молба оценка на ищеца за справедливия размер на дължимото му се обезщетение, поради което не може да определи по-голям размер на същото и да извърши намаляването по чл. 51, ал. 2 от Закона за задълженията и договорите (ЗЗД) с оглед на този размер.

Общото събрание на Гражданската и Търговската колегии на Върховния касационен съд намира за правилно първото становище, предвид следните съображения:

Съгласно разпоредбата на чл.51, ал.1 ЗЗД обезщетение се дължи за всички вреди, които са пряка и непосредствена последица от увреждането. Делинквентът дължи обезщетение за вреди, доколкото те са възникнали в причинна връзка с противоправното му поведение, а когато за настъпилия вредоносен резултат има значение и поведението на пострадалия, то е основание за намаляване на дължимото от делинквента обезщетение на основание чл. 51, ал. 2 ЗЗД. В този смисъл в т. 7 от Постановление №17/1963г. на Пленума на Върховния съд на РБ също е възприето разбирането, че обезщетението за вреди от непозволено увреждане се намалява, ако и самият пострадал е допринесъл за тяхното настъпване.

Приносът на увредения като обективен елемент от съпричиняването може да се изрази в действие или бездействие. Последният не извършва непозволено увреждане, но съпричинява вредата тогава, когато е създал реална възможност за настъпването ѝ или е превърнал създадената от делинквента реална опасност в действителност. Пострадалият допринася за настъпване на вредата и в хипотезата, разгледана в т.7 от Тълкувателно решение №1/2014г. по тълкувателно дело №1/2014г. ОСТК на ВКС, „когато не е допринесъл за настъпване на събитието, но с поведението си е спомогнал за собственото си увреждане, респ. за увеличаване размера на вредата”. Поведението на пострадалия, допринесло за увреждането, е основание да не се възлага отговорност за целия вредоносен резултат на делинквента, а само за част от него и не поражда за съда право на свободна преценка дали да намали или не обезщетението.

Основната функция на съда е да осигури прилагането на закона и тази му дейност не може да бъде обусловена от волята на страните, когато следва да се осигури приложение на императивен материален закон, установен в обществен интерес. В съответствие с разпоредбата на чл.52 ЗЗД съдът следва да определи справедлив размер на обезщетението за неимуществени вреди от деликт, а в Постановление № 4/1968г. на Пленума на Върховния съд на РБ е указано, че понятието "справедливост" по смисъла на чл. 52 ЗЗД не е абстрактно и е свързано с преценката на редица конкретни обективно съществуващи

обстоятелства, които трябва да се имат предвид от съда при определяне на размера на обезщетението.

Оценката на увредения по отношение на претърпените неимуществени вреди, която намира своя израз в петитума на исковата молба, не е и не може да бъде ограничителен критерий за свободното определяне на размера на справедливото обезщетение от страна на съда. Пострадалият претендира справедливо обезщетение на своите засегнати блага с неимуществено изражение, като посочва сумата, до която би искал да бъде обезщетен. Същата не е непременно свързана с неговото разбиране за справедливост, тъй като той съобразява различни фактори - родова подсъдност, дължимата държавна такса, евентуални разноски и пр. (чл.71, ал.1 ГПК и чл.104 ГПК).

Когато пострадалият твърди, че е претърпял вреди от непозволено увреждане в определен размер и посочва паричния им еквивалент, включително и като признава своя принос, съдът не е длъжен да възприеме неговата оценка, тъй като законодателят е възложил именно на него задължението да определи размера на справедливото обезщетение (чл.52 ЗЗД). Съдът, при доказан по основание иск и при установено съпричиняване, не може да обезщети само част от неимуществените вреди от деликта с мотив, че с оглед принципа на диспозитивното начало в гражданския процес (чл.6 ГПК) е недопустимо при прилагане разпоредбата на чл. 51, ал. 2 ЗЗД да се намалява обезщетение, което не е поискано. Диспозитивното начало е водещо в гражданския процес и съобразно с този принцип предметът на съдебното производство и участниците в процеса се определят по волята на търсещото защита лице, но същият не изключва задължението на съда да направи своите изводи за това дали юридическите факти, на които страните основават правата си, са се осъществили и са породили твърдените от тях правни последици, както и да се съобрази с принципа за справедливостта при определяне на обезщетението за неимуществени вреди от деликт. Пострадалият следва да посочи ясно обстоятелствата, от които може да се направи извод за накърняване на негови неимуществени блага, а съдът по вътрешно убеждение (чл.12 ГПК) определя обезщетението за всички неимуществени вреди, които са пряка и непосредствена последица от увреждането, и спрямо определения по справедливост размер прилага разпоредбата на чл.51, ал.2 ЗЗД. При постановяване на решението съдът е длъжен да вземе предвид и фактите, от значение за размера на вредите, настъпили след предявяване на иска (чл. 235, ал. 3 ГПК), тъй като продължаващите в хода на процеса болки и страдания не са ново правопораждащо основание. Съдът следва в своите мотиви да посочи величината (размера), спрямо която прилага намаляването, а размерът на паричното обезщетение, предявен с исковата молба, има значение с оглед забраната за произнасяне plus petitum .

Общото събрание на Гражданската и Търговската колегии на ВКС предвид изложените съображения приема, че когато са налице предпоставките на чл. 51, ал. 2 ЗЗД, съдът следва да намали обезщетението спрямо размера, за който искът би бил основателен, ако не би се наложило намаляването му поради принос на пострадалия. Размерът на заявената претенция не съставлява

решаващ фактор при преценката относно действителния размер на вредата, подлежаща на обезщетяване, тъй като претендираното обезщетение може да не е равно по размер на определеното от съда по справедливост. С оглед забраната за присъждане plus petitum съдът следва да присъди обезщетение до размера на исковата претенция, ако след намаляването му при предпоставките на чл.51, ал.2 ЗЗД същото надхвърля по размер претендираното.

По изложените съображения, Общото събрание на Гражданската и Търговската колегии на Върховния касационен съд

Р Е Ш И:

При прилагане разпоредбата на чл. 51, ал. 2 от Закона за задълженията и договорите преценката на съда за размера на справедливото обезщетение за неимуществени вреди от деликт не е ограничена от заявената претенция, но не може да се присъди сума, надхвърляща поисканата в петитума на исковата молба.

ПРЕДСЕДАТЕЛ на ОСГТК,
ЗАМ.-ПРЕДСЕДАТЕЛ на ВКС и
РЪКОВОДИТЕЛ на Гражданска колегия:
МИМИ ФУРНАДЖИЕВА.....

ЗАМ.-ПРЕДСЕДАТЕЛ на ВКС и
РЪКОВОДИТЕЛ на Търговска колегия:
ЕВГЕНИЙ СТАЙКОВ.....

ПРЕДСЕДАТЕЛИ
на ОТДЕЛЕНИЯ:
МАРИЯ ИВАНОВА.....
ЕМИЛИЯ ВАСИЛЕВА.....
ВАСИЛКА ИЛИЕВА.....
БРАНИСЛАВА ПАВЛОВА.....
СНЕЖАНКА НИКОЛОВА.....
ТОТКА КАЛЧЕВА.....

ЧЛЕНОВЕ:

1. ТАТЯНА ВЪРБАНОВА.....
2. МАРГАРИТА СОКОЛОВА.....
3. ВЕСКА РАЙЧЕВА.....
4. ПЛАМЕН СТОЕВ.....
5. ЕЛЕОНОРА ЧАНАЧЕВА.....
6. ДИЯНА ЦЕНЕВА.....
7. СВЕТЛАНА КАЛИНОВА.....
8. ГЪЛЪБИНА ГЕНЧЕВА.....
9. МАРИО ПЪРВАНОВ.....
10. КАМЕЛИЯ ЕФРЕМОВА.....
11. ЕМИЛ ТОМОВ.....
12. АЛБЕНА БОНЕВА.....
13. БОНКА ДЕЧЕВА.....
14. СВЕТЛА БОЯДЖИЕВА.....
15. ЖИВА ДЕКОВА.....
16. КАМЕЛИЯ МАРИНОВА.....
17. ЗДРАВКА ПЪРВАНОВА.....
18. ТЕОДОРА ГРОЗДЕВА.....
19. ИЛИЯНА ПАПАЗОВА.....
20. ЗОЯ АТАНАСОВА.....
21. ВЕЛИСЛАВ ПАВКОВ.....
22. ВЕСЕЛКА МАРЕВА.....
23. БОРИС ИЛИЕВ.....
24. БОНКА ЙОНКОВА.....
25. БОЯН ЦОНЕВ.....
26. БОЯН БАЛЕВСКИ.....
27. ИРИНА ПЕТРОВА.....
28. МАРГАРИТА ГЕОРГИЕВА.....
29. РОСИЦА БОЖИЛОВА.....
30. ДРАГОМИР ДРАГНЕВ.....
31. ВЛАДИМИР ЙОРДАНОВ.....
32. КОСТАДИНКА НЕДКОВА.....
33. ГЕНИКА МИХАЙЛОВА.....
34. ДИМИТЪР ДИМИТРОВ.....
35. ЛЮБКА АНДОНОВА.....
36. ДАНИЕЛА СТОЯНОВА.....
37. ГЕРГАНА НИКОВА.....
38. ПЕТЯ ХОРОЗОВА.....
39. МАЙЯ РУСЕВА.....
40. АННА БАЕВА.....
41. ВЕРОНИКА НИКОЛОВА.....
42. НИКОЛАЙ МАРКОВ.....
43. ГЕНОВЕВА НИКОЛАЕВА.....
44. КРИСТИЯНА ГЕНКОВСКА.....
45. ВАНЯ АТАНАСОВА.....
46. АЛЕКСАНДЪР ЦОНЕВ.....
47. РОЗИНЕЛА ЯНЧЕВА.....
48. ЕМИЛИЯ ДОНКОВА.....
49. ФИЛИП ВЛАДИМИРОВ.....
50. ГАЛИНА ИВАНОВА.....
51. АНЖЕЛИНА ХРИСТОВА.....
52. ДЕСИСЛАВА ДОБРЕВА.....
53. ДЕСИСЛАВА ПОПКОЛЕВА.....
54. МАДЛЕНА ЖЕЛЕВА.....
55. МИЛЕНА ДАСКАЛОВА.....
56. ТАНЯ ОРЕШАРОВА.....
57. МАРИЯ ХРИСТОВА.....
58. ЛЮДМИЛА ЦОЛОВА.....
59. СОНЯ НАЙДЕНОВА.....
60. ИВАНКА АНГЕЛОВА.....
61. АНЕЛИЯ ЦАНОВА.....
62. ИВО ДИМИТРОВ.....
63. ЕЛЕНА АРНАУЧКОВА.....
64. НИКОЛАЙ ИВАНОВ.....
65. ДЖУЛИАНА ПЕТКОВА.....